

»KRONIKA« TOME ARHIĐAKONA I ZAMECI ETNOLOŠKE MISLI U HRVATA

MAJA KOŽIĆ
Školska knjiga
Masarykova 28
41000 Zagreb

UDK 39(092)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 15. XII. 1988.
Prihvaćeno 30. XII. 1988.

U tekstu se razmatra *Kronika* Tome Arhiđakona kao izuzetno važno vrelo za izučavanje zametaka etnološkog razmišljanja u Hrvata. Premda je nastala u dalekome 13. stoljeću, njezinoga autora zaokupljaju neki problemi koji ni suvremenoj etnološkoj znanosti nisu strani. Tomu Arhiđakona, između ostaloga, zanima i etnogeneza Hrvata pa on te zagonetke pokušava riješiti s pomoću pisanih izvora, narodne predaje a djelomično i s pomoću vlastitog nagađanja. Pored ostaloga, *Kronika* donosi i iscrpan opis Tatara pa prema tome sadrži jedan od najstarijih opisa nekoga stranog naroda u hrvatskoj povijesnoj literaturi.

Pri razmatranju problema začetaka etnološkoga razmišljanja u Hrvata u prvim njihovim spisima o svjetovnome znanju nezaobilazan je izazov i neprešutljiva pojava *Kronike* Tome Arhiđakona. Jest da je Ljetopis Popa Dukljanina vremenski stariji izvor za našu povijest, pa ćemo nekom drugom prilikom i o njemu nešto reći, ipak je i za povijesne i za etnološke znanosti *Kronika* relevantniji dokument.

To djelo, nastalo na našem tlu (u Splitu) u 13. stoljeću, temelj je hrvatske historiografije i sadrži važne podatke o Hrvatima u ranome srednjem vijeku. Toma Arhiđakon ne piše, doduše, povijest Hrvata, niti namjerno opisuje njihov život i običaje — njegovo bitno zanimanje usmjereno je na druge sadržaje — ali je ono što o njima usputno bilježi za narod Hrvata izuzetno važno pa tako i za razvoj njihove etnološke znanosti.

Pored njegovih vijesti o dolasku Hrvata pod zidine Salone u 7. stoljeću, o njihovome kasnijem životu u susjedstvu dalmatinskih gradova i o odnosima s romanskim gradskim stanovništvom, Tomina je *Kronika* izuzetno zanimljiva i vrijedna i zato što, osim Hrvata, spominje i neke druge ranosrednjovjekovne narode koji su na povijesnoj sceni tog vremena igrali značajniju ulogu. Spomenimo samo Gote, Ugre (Madžare), Rutene, (Rusine) ili Bugare, dok je njegov opis života i običaja Tatara, čijemu je prodoru u naše zemlje bio svjedokom, vjerojatno prvo u nas etnološki relevantno izvješće o nekome neobičnom i nepoznatom narodu.

Metoda kojom se splitski arhiđakon u svojem radu služio ulijeva i danas osjećaj ozbiljnosti i povjerenja. Svoju metodu rada sâm je izložio opisujući pad Salone, a možemo je lako uočiti i ocijeniti i dalje u proučavanju njegova djela. Toma upozorava: »Kako je, pak, konačno bio razoren (tj. grad Salona) nije dovoljno jasno. A mi ćemo, kao u onome što pretho-

di, pokušati izložiti sljedeći dijelom pisano, dijelom predanje, dijelom nagađanje«¹⁾ (Potcitala M.K.) Takva izjava nepobitno upućuje na ozbiljnost i nepristranost kroničara koji bilježi samo činjenice i dobijene podatke ali se sâm, koliko je to ljudski moguće, suzdržava od vlastitih dojmova i prosudbi.

Prisutnost Hrvata na istočnoj Jadranskoj obali vidno zaokuplja kroničara. Nisu mu, doduše, sasvim jasne i poznate okolnosti pod kojima su se oni našli u tim krajevima pa svoju nedoumicu o njihovoj prisutnosti pokušava riješiti pomažući se različitim podacima i vijestima iz njemu punovrijednih dokumenata. U pomoć poziva čak i klasične pjesnike. Etnogenezu tih Hrvata, koji su se tako nenadano našli na poprištu historije i ugrozili stabilnost bizantske Dalmacije, Toma Arhiđakon pokušava objasniti njemu razumljivim, vjerodostojnim i pristupačnim izvorima. Tu mu je važan i podatak što ga donosi rimski pjesnik Lukan.²⁾ Zbog zanimljivih vijesti o Hrvatima citirat ćemo taj odlomak *Kronike* u cijelosti:

»Od Poljskih strana, koji se nazivaju Lignonima, bilo je došlo sa Totilom sedam ili osam plemenitih rodova. Kad su oni vidjeli da će im hrvatska zemlja biti prikladna za stanovanje, jer su u njoj ostajali samo rijetki koloni, zatraže je i dobiju od svoga vojvode. Ostavši, dakle, ondje počnu tlačiti urođenike i nasilno tjerati u svoje ropstvo.

Hrvatska je gorovita oblast, sa sjevera graniči s Dalmacijom. Ova se je oblast nekada zvala Kurecija, a narodi, koji se sada nazivaju Hrvati, nazivali su se Kureti ili Koribanti. Stoga Lukan (pjeva): *Illic bellaci conconfisus gente Curetum, quos alit adriaco tellus circumfusa ponto.** A nazivali su se Kureti kao oni koji trče** i (koji su) nestalni, jer su lutajući po brdima i šumama provodili surov život. Poprimivši, dakle, od oporosti domovine čud, veselili su se poput zvijeri oporostima oružja, provalama, pljačkama. Veoma ratoborni i smatrajući da nije gotovo ništa izložiti se smrti, ponajviše se izlažu goli neprijateljskom oružju. Mnogi ih pjesnici spominju zbog nekog smiješnog mišljenja. Kad, naime, mjesec mrča, misleći da ga duhovi nagriza i žderu, lupaju po svim medenim predmetima po kućama, (i) kao da su pomoću buke natjerali demone u bijeg, vjeruju da pomažu mjesecu koji se muči. Zato Vergil (pjeva): *Pulsantes era Kurates.**** Pomiješali su se, dakle, ti narodi i postali su jedan rod, slični po životu i običajima, jednoga govora. Počeli su, pak, imati vlastite knezove. Pa iako su bili opaki i divlji, ipak su bili kršćani, ali vrlo neotesani. Bili su također poprskani arijanskom kugom. Mnogi su ih nazivali Gotima, a također i Slavenima, prema osobini imena onih koji su bili došli iz Poljske ili Češke.«³⁾

Takvo Tomino izlaganje etnogeneze Hrvata zahtijeva objašnjenje pa ćemo tom pasusu *Kronike* posvetiti dužnu pažnju.

Već u samome početku vidimo da je Toma, doduše sasvim usputno, pribilježio i predaju o dolasku sedam ili osam plemenitih hrvatskih rodova

* »Pouzdavši se ondje u ratoborni narod Kureta koje hrani zemlja okružena Jadranskim morem«.

** prema lat. currere — trčati

iz pograničja Češke ili Poljske. Istu predaju, ali u sasvim drukčijem obliku, zapisao je oko 950. godine Konstantin Porfirogenet u 30. glavi *De administrando imperio*. Autor *Kronike* sigurno nije mogao svoju legendu preuzeti iz careva spisa jer je taj, uostalom, bio povjerljiv i javnosti nepristupačan dvorski dokument, a Europa ga je upoznala tek mnogo vremena poslije Tomine smrti. Toma je, dakle, tristotinjak godina poslije nastanka Porfirogenetova djela saznao za istu narodnu tradiciju o dolasku Hrvata pod vodstvom plemenitih rodova koja je, očito, bila poznata i u Splitu 13. stoljeća pa ju je uvrstio u svoju *Kroniku*.

Iz Tomina zapisa proizlazi da su mnogi te divlje doseljenike (Hrvate) nazivali Gotima ali i Slavenima, prema imenu »onih koji su bili došli iz Poljske ili Češke«. Pretpostavljamo da je i njemu bilo poznato staro ime za Poljake Lesi pa ih, u želji da objasni podrijetlo, izjednačuje s antičkim Lingonima baš kao što ime Hrvati poistovjećuje s Kuretima ili Koribantima.

Što se tiče imena Goti, ono u Tomino vrijeme ne sadrži više etničku određenost nego se njime u ranosrednjovjekovnoj Dalmaciji rado nazivalo divlje i neukrotive novopridošle stanovnike zemlje, tj. ono je postalo sinonim za došljake koji se ne ponašaju po ustaljenim kulturnim normama domorodačkoga civiliziranijega stanovništva. (Baš kao što i mi još i danas rado upotrebljavamo naziv Vandali ili Barbari-za ponašanje onih koji se ne uklapaju u naše općevažeće kulturne obrasce života.)

Vladimir Mošin smatra da se u ranome srednjem vijeku Gotima nazivalo i »sljedbenike Metodijeve nauke, tj. Slavene, koji su se služili slavenskom službom božjom i glagoljskim knjigama.«⁹⁾ Nameće se zaključak da u svezi imena Goti — Hrvati (Slaveni) postoji ranosrednjovjekovna zbrka u identifikaciji, nastala krivim povezivanjem i tumačenjem gotskih vojnih pohoda na tlu rimskoga carstva.

Drugu krivu osnovu za tumačenje prisutnosti Hrvata u Dalmaciji stvorio je rimski pjesnik Lukan smještajući Kurete — zbog sličnosti njihova imena s imenom otoka Kurikte (Krk) — na istočni Jadran, a Toma je, oslanjajući se na njegov ugled, identificirao Kroaciju (Croatia, Chorvatia, Corbatia) s izmišljenom antičkom Kurecijom na tlu Dalmacije, u kojoj su se doseljeni hrvatski rodovi nastanili i zavladali. Tamo su se, kako kaže Toma, ti došljaci izmiješali s rijetkim stanovnicima te postali jedan narod s jezikom tih došljaka, prihvaćajući ime starosjedilaca, zadržavši divlju ćud i prihvativši kršćanstvo, doduše još zadugo neuglašeno.

Zanimljivo je usporediti Tomino mišljenje o dolasku Hrvata iz Češke ili Poljske s jednom drugom hrvatskom predajom, vrlo poznatom ali znatno mlađom, po kojoj su Poljaci i Česi u svoje današnje postojbine došli baš iz Hrvatske. Riječ je, dakako, o legendi o Čehu, Lehu i Mehu koju su proširili ilirci, točnije, duhovni joj je začetnik Ljudevit Gaj, no ozbiljniji su izvori za nju do danas ostali znanosti nepoznati.

Zanimljiva su ta razmišljanja Tome Arhiđakona o podrijetlu Hrvata. Razumljivo je da problem seobe naroda i etnogenezâ, koji još i danas ozbiljno zaokuplja znanstvenike, nije u doba nastanka *Kronike* bio rasvijetljen pa se čak ni učeni kroničar u njemu ne snalazi.

Opis običaja tjeranja zlih demona bukom, što ga *Kronika* donosi prema antičkim vrelima o Kuretima, etnološki je vrlo zanimljiv jer ga možemo smatrati prvim opisom nekog narodnog običaja i vjerovanja u našim ranim povijesnim spisima. Lako je naslutiti da je Toma negdje nešto načuo o Kuretima ili Koribantima iz antičkih vrela, pa je bučno i divlje ponašanje Cibelinih svećenika uglađeni kroničar olako pripisao nesimpatičnim susjedima — Hrvatima.

Da su ti Hrvati splitskim gradovima bili doista nepoćudni i neugodni susjedi potvrđuje *Kronika* vijestima o poslanstvu Splitskana bizantskome caru. Poslanici su tražili od cara da on svojim autoritetom ukroti ratničku ćud svojih novih podanika. Čini se da je poslanstvo barem donekle uspjelo jer, prateći dalje *Kroniku*, saznajemo da su se odnosi Slavena (Hrvata) i građana Splita s vremenom toliko sredili da su počeli »malo po malo drugovati, obavljati trgovačke poslove, sklapati brakove i činiti da žive u miru i prijateljstvu.«⁴⁾

Vrijedno je spomenuti i pretpostavku, prisutnu u djelima nekih naših povjesničara, da je Toma Arhiđakon i sâm bio hrvatskoga podrijetla. No, kao splitski građanin i obrazovani član visokoga klera odlučno se distancirao od svojih sunarodnjaka nad čijim se grubim i »barbarskim« ponašanjem (u 13. stoljeću!) iskreno zgražao. Njegov stav prema Hrvatima objašnjava Nada Klaić riječima: »...Toma pojačava u sebi odbojnost koja je dijelila u srednjem vijeku građanina od seljaka, odnosno selo od grada. Zato je njegovo djelo puno prezira prema svemu što dolazi s hrvatskoga sela.«⁵⁾

U XXI. poglavlju *Kronike*, posvećenome životu i smrti splitskoga biskupa Arnira (poginuo 1180), bilježi Toma Arhiđakon i podatak koji nam je veoma važan za prepoznavanje jednoga starog slavenskog pravnog običaja. Kad ne bismo iz starih hrvatskih zakona i statuta znali za ulogu svjedoka, tradicijsku instituciju koju starohrvatsko (i staroslavensko) pravo poznaje po usmenoj predaji još davno prije negoli su zakoni zapisani, vjerojatno bi taj podatak u *Kronici* prošao neprimijećen. Riječ je o posebno odabranim svjedocima koji svojim ugledom, poštenjem i poznavanjem tradicijskih pravnih normi, što su ih naučili od svojih predaka, jamče o ispravnosti vođenja pravnoga postupka. U spornim se slučajevima pozivalo »starce ki su znali pravdu«⁶⁾ »one za koje su znali da se bolje sjećaju zakona svojih otaca i onih o kojima su slušali od svojih djedova«^{7a)} da riješe parbu u skladu s tradicijskim pravnim normama. Povod sporu o kojemu Toma piše u svezi s biskupom Arnirom je utvrđivanje međa između posjeda splitske crkve i hrvatskih imanja na Mosoru (lokalitet Mutokras). Granice su se dobro pamtile i znanje se o njima usmenom predajom prenosilo sa starijih naraštaja na mlade. Ako bi izbio neki spor oko vjerodostojnosti postojećih međa, skupili bi se predstavnici obiju zainteresiranih stranaka u želji da se nesporazum raščisti. Tako je to bilo i u slučaju spora između Hrvata koji su poznavanje međa naslijedili od svojih starih i biskupa Arnira koji je branio interese splitske crkve. Hrvati su pozvali svoje svjedoke, starce »ki su znali pravdu« a biskup je nastupio sa svojim pravnim argumentima. »I kad je išao naokolo s onima koji su one zemlje poznavali

obilazeći ih i postavljajući im međe na njihovim rubovima: evo, neki Nikola s braćom i rođacima svojim, koji su bili iz roda Kačića, počne se žestoko žaliti na biskupov rad«.7) Nezadovoljni Hrvati, koji su smatrali da biskup ne poštuje njihove stare pravice, kamenovali su glavara splitske crkve a do nas je, pa makar usputno, doprla još jedna potvrda o staro-hrvatskoj pravnoj normi, ali i o plemenu Kačića koji će, po Tomi, zadati još mnoge muke splitskim građanima.

Sudeći prema Tominu bilježenju događaja, splitski su građani doista bili često uznemiravani od hrvatskih susjeda. Zato sve njih, Omišane, Cetinjane i Poljičane autor *Kronike* naziva gusarima i osuđuje njihova razbojstva i česta uništavanja građanskih posjeda i uroda. Iz tih opisa sukoba susjeda različitoga civilizacijskog stupnja saznajemo ponešto i o oružju Hrvata i o njihovom načinu ratovanja na kopnu i na moru.

Etnološki je zanimljiva vijest i opis surove odmazde pobjednika nad pobijeđenim neprijateljem. Hrvati su pod vodstvom Toljena i Vučete, sinova Butkovih, zajedno sa svojim rođacima počeli u selu Ostrog* graditi utvrdu pozivajući se na neko svoje baštinsko pravo. Dok je crkvena vlast to rado prihvatila nadajući se da će ih imati kao »kolone i pomoćnike«, splitski su se građani usprotivili gradnji utvrde i povelili pravi rat protiv Hrvata. Opsada i borba protiv Hrvata trajala je nekoliko dana i završila pobjedom Splitsana. U pobjedničkom mahnitaju Splitsani su razorili sve, čak i crkvu za koju su tvrdili da su je oni sami utemeljili. Razorili su sve hrvatske grobove »izbacujući napolje kosti njihovih pređa, rasijano ih pobacaju po polju, da ne bi nikada isticali nikakvo pravo nad onim selom«.8) Vijest o iskopavanju grobova predaka poraženima odnosi se doduše na pobjedničke građane Splita, ali nemamo razloga sumnjati da takva praksa nije bila poznata i samim Hrvatima. Tim se činom u srednjem vijeku, ali ne samo tada, željelo izbrisati svaki trag boravka i svako pravo pobijeđenoga stanovništva na dotični kraj, kao i svako svojatanje prava na kontinuitet života što ga grobovi predaka osiguravaju svojim potomcima. Porazeni, očito, i nisu mogli očekivati od pobjednika priznavanje tih prava. Teško je shvatiti da se praksa iskopavanja grobova predaka, pripadnika jednoga naroda u korist pobjednika ili novonaseljenog sloja stanovništva, nije izgubila ni do danas. O toj bi temi arheolozi mogli mnogo reći. Odnos prema grobovima i kostima predaka i uvjerenje da njihovi posmrtni ostaci garantiraju potomcima pravo na nastavak života na određenom terenu nije nestao sa srednjim vijekom.

O ratobornosti Slavena (Hrvata), kao demanti u povijesti često spominjanoj i izmišljenoj tvrdnji o slavenskoj »golubinjoj čudi«, svjedoči i slijedeća Tomina izjava: »Također Slaveni, koji su nemilosrdno bjesnjeli protiv grada, razdirući ga neprestanim pljačkama, bili su nagnati na slogu i mir«.9) Splitski su glavari civilne vlasti često morali poduzimati prave ratne pohode i kaznene ekspedicije da bi zauzdali »žestoko mahnitaje gusara«10), tj. Omišana, Cetinjana i Poljičana, ali i otočkoga stanovništva,

* Selo Ostrog nalazilo se u blizini crkve Sv. Lovre nad današnjim Kaštel Lukšićem.

jer su Omišani u ono doba držali otoke Hvar i Brač i na njima uzgajali stoku i nasade.

Premda nevoljko, morao je pisac Kronike priznati da se splitski građani nisu uvijek oduševljeno i spremno suprostavljali hrvatskim susjedima. Jer, kako Toma svjedoči, »ne dižu od srca oružje protiv neprijatelja«. ¹¹⁾ Ne valja zaboraviti da smo već u 13. stoljeću, kad su veze između splitskoga građanstva i hrvatskog stanovništva, nastanjena izvan zidina grada, već doista razgranate i čvrste. No, ne valja zaboraviti ni to da upravu grada kao i visoki kler u splitskoj crkvi čine uglavnom Hrvatima neskloni Splićani.

Spomenut ćemo usput zanimljivu Tominu vijest o općoj praznovjerici koja je 1239. godine zahvatila velik dio europskoga svijeta. Tada je, naime, u mjesecu lipnju, došlo do potpune pomrčine Sunca. I baš te iste godine, na užas svijeta, pojavio se i komet, »repata zvijezda«, i to baš u »petak, trinaestoga dana mjeseca«, što je unijelo golem strah među ljude. A, bilo je, kaže Toma, i razloga za taj strah, jer: »ovih je, naime, dana već po ušima svih učestao tužan šapat, da je tatarski rod već provalio u kršćanske zemlje u području Rutenije, ali su to mnogi smatrali gotovo za šalu«. ¹²⁾ Taj će »tatarski rod« nezaustavljivo napredovati prema središnjoj Europi i u mnogočemu promijeniti sliku tog dijela svijeta.

Tatari su narod koji je, razumljivo, privukao veliku pozornost autora *Kronike*, pa je upravo njima posvećen velik broj poglavlja i stranica zapisa. Iz njih saznajemo vrlo mnogo o postojbini Tatara, o njihovim naseljima, načinu života, fizičkome izgledu, nastambama, hrani, piću, o odjeći i oružju, čamcima, konjima, ratničkoj vještini i bojnoj strategiji. ¹³⁾ Zato upravo Tomi Arhiđakonu dugujemo prvi precizan i etnološki značajan opis Tatara u hrvatskim povijesnim izvorima.

I baš u svezi s Tatarima i njihovom pojavom u našim krajevima nalazimo izuzetno važan podatak o dubokoj slavenskoj povezanosti s azijskim narodima, tj. o avarsko-hrvatskoj bliskosti koju nisu mogla zatrti ni stoljeća. Premda je već prošlo gotovo šest stoljeća otkako su Hrvati došli u svoju domovinu, neki su elementi srodnosti ostali uočljivi. Prije svega su to nošnja, oružje i način ratovanja. Toma Arhiđakon opisuje događaje koji su se zbili u njegovo vrijeme. U to su doba Tatari, progoneći ugarskoga kralja koji se pred njima sklonio u hrvatske zemlje, doprli do pod zidine Splita u koji su se povukle mnoge ugarske izbjeglice. Pojava manjih tatarskih izvidnica nije naročito uznemirila Splićane koji su već navikli da pod svojim zidinama vide naoružane susjede. Kako se to zbivalo pripovijeda Toma: »A Splićani, ne prepoznavši ih ispočetka i misleći da su Hrvati, nisu htjeli naoružani protiv njih izaći. Ali Ugrima, kad su vidjeli njihove znakove (bojne oznake, opaska M.K.), zamru duhovi i tolik ih strah obuze da su se svi zbježali u crkvu, silno dršćući uzimali sakrament pričesti, ne nadajući se da će dalje gledati svjetlo ovoga života«. ¹⁴⁾ Splićani su, dakle, sudeći po odjeći i oružju, mislili da je riječ o njihovima, još uvijek prilično divljim susjedima Hrvatima, dok su Ugri, bogatiji od njih za jedno loše iskustvo odmah shvatili o kakvoj se opasnosti zapravo radi.

Ta Tomina vijest o sukladnosti odjeće i oružja Hrvata i Tatara ukazuje na upornost nekih elemenata materijalne kulture koja se očito vrlo sporo mijenjala. Samo tako možemo shvatiti nesklonost i oklijevanje građana Splita da se oružjem dignu na one koji su se pojavili pod zidinama njihova grada. Tu ujedno nailazimo i na dokaz da su Hrvati još stoljećima čuvali karakterističnu odjeću i bojnu opremu koje su donijeli sa sobom u doba seobâ, u vrijeme pada Salone.

Zaključujući razmatranje o *Kronici* Tome Arhiđakona možemo utvrditi da se u tom značajnom djelu hrvatske povijesne literature nalazi dovoljno podataka koji potvrđuju našu pretpostavku kako se određeni interes za narod, pa i zameci etnološkog razmišljanja, javljaju duboko u prošlosti, čak još u dalekome 13. stoljeću.

BILJEŠKE

- 1) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 19.
- 1a) Marko Anej Lukan (39—65. g. n.e.) rimski pjesnik, autor *Pharsaliae*.
- 2) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 19.
- 3) *Ljetopis Popa Dukljanina*, str. 22.
- 4) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 19.
- 5) Nada Klaić: *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, str. 23.
- 6) J. Bratulić: *Istarski razvod*, str. 228 i dr.
- 6a) L. Margetić: *Iz vinodolske prošlosti*, str. 115.
- 7) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 41.
- 8) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 58.
- 9) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 67.
- 10) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 70.
- 11) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 71.
- 12) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 68.
- 13) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 81—83.
- 14) Toma Arhiđakon: *Kronika*, str. 85.

LITERATURA

- Toma Arhiđakon, *Kronika*, Izdanja muzeja grada Splita, svezak 8, Split, 1960.
Toma Arhiđakon, *Kronika*, Čakavski sabor, Pula 1978.
Josip Bratulić, *Istarski razvod*, Čakavski sabor, Pula 1978.
Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, Školska knjiga, Zagreb, 1971.
Lujko Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, Školska knjiga, Zagreb i Liburnija, Rijeka, 1980.
Ljetopis Popa Dukljanina, Matica hrvatska, Zagreb, 1950.

THE CHRONICLE OF TOMA ARCHDEACON AND THE GERMS OF ETHNOLOGICAL THOUGHT AMONG CROATS

Summary

The author analyzes the *Chronicle* as an exceptionally important source for the study of the germs of ethnological thought among Croats. Although created in the remote 13th century, the *Chronicle* reveals some of its author's preoccupations which have parallels in contemporary ethnology. Among other things, Toma Archdeacon was interested in the ethnogenesis of Croats. He attempted to solve the riddle with the help of various written sources, oral traditions and partly by own speculations. His methods reveal a serious and honest approach to solving problems. An interesting part of the *Chronicle* contains an exhaustive description of the Tatars, being the oldest account on a foreign people in Croatian historical literary sources.